

Navigátor a szakok fejlesztéséhez

Segédlet stratégiai szemléletű szakfelülvizsgálatokhoz

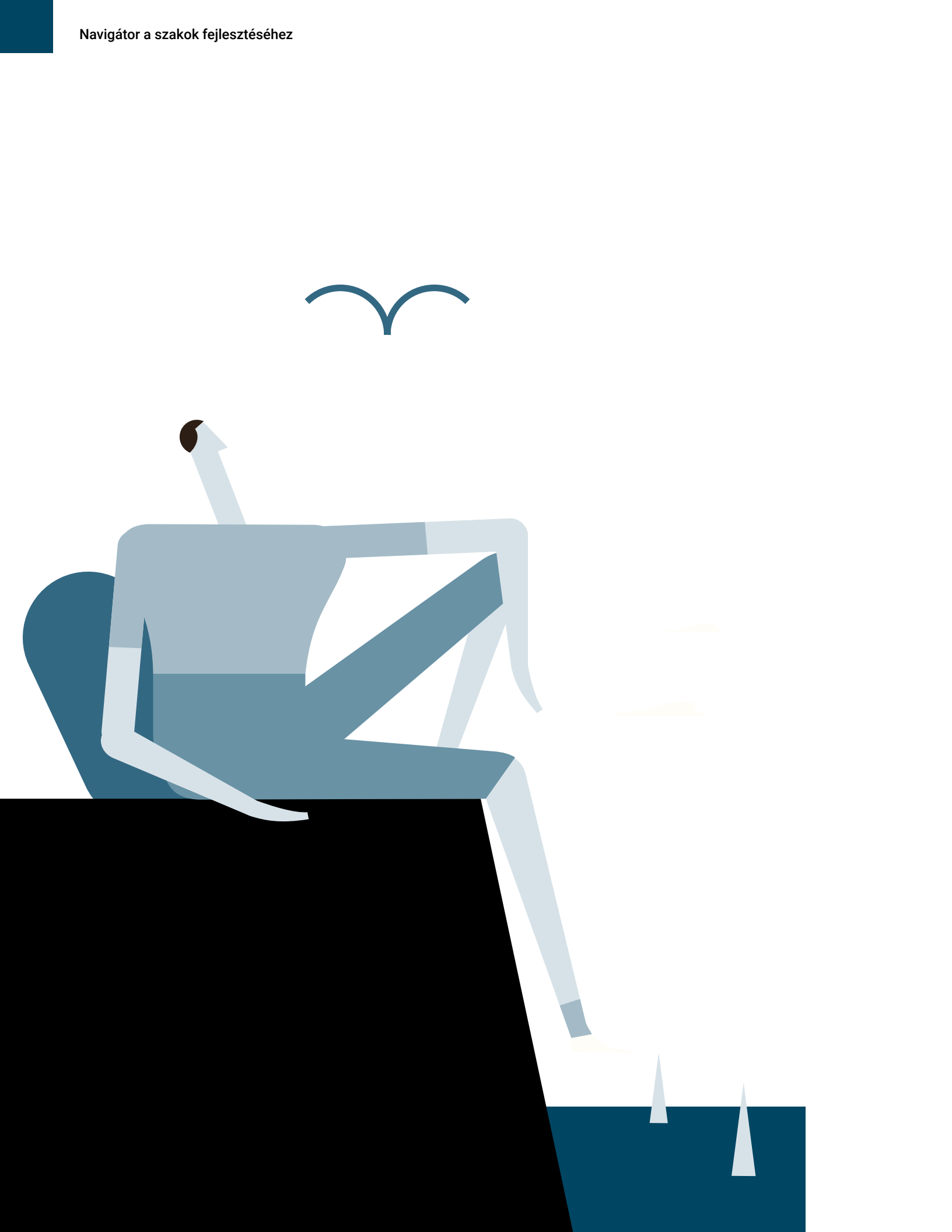
SZTE Oktatási Igazgatóság

2025. június

Tartalomjegyzék

1.	„Bepakolunk és nekivágunk” – Rövid eligazítás az út előtt	5
2.	„A térkép, ami nélkül nem indulunk el” – A szakfelülvizsgálat definíciója	7
3.	„Útrakelés előtt: iránytűt a kézbe!” – Előkészületek a szakfelülvizsgálathoz	9
4.	„Nem sprint, hanem jól beosztott túra” – A szakfelülvizsgálat időkerete	12
5.	„Akik nélkül nem indulunk útnak” – A szakfelülvizsgálat csapata	14
6.	„Megnézzük, merre vagyunk eltévedve” – Helyzetelemzés	15
	A szakot érintő, a Kari Tanács által elfogadott módosítási javaslatok	15
	Hard adatok elemzése	15
	Soft adatok	18
	Benchmark	18
	Kompetencia-mátrix elkészítése	18
	Pénzügyi tervezés a szakfelülvizsgálatban	19
7.	„Felderítők a terepen” – Érintettek bevonása	21
8.	„Újratervezés – a térkép frissítése” – Tantervfejlesztés	24
	Kompetencia-mátrix	24
	Szakfelülvizsgálati vászon	27
	Curriculum mapping (tantervi feltérképezés)	28
	Az ABC-módszer	29
	Tuning módszertan	30
	A módszerek összehasonlítása	31
9.	„Lerakjuk a hátizsákot – de a cél a holnap” – Befejezés, tanulságok	32
10.	„Útjelző táblák” – Hol kereshetsz tovább?	33
11.	Szakfelülvizsgálati ellenőrző lista	34
12.	Szakfelülvizsgálat összefoglaló jelentés – karok részére	35

1. „Bepakolunk és nekivágunk” – Rövid eligazítás az út előtt

*„Nem az a cél, hogy minden út ismeretlen legyen,
hanem hogy készen álljunk felfedezni őket.”*

Mielőtt útra kelünk, érdemes áttekinteni, miért indulunk el, hová tartunk, és milyen eszközökre lesz szükségünk. Ez a rövid bevezetés eligazítást ad az útvonalhoz, és segít ránézni arra, mit is jelent a szakfelülvizsgálat, és miért érdemes komolyan venni – nem adminisztratív teherként, hanem lehetőségként a fejlesztésre.

Az **Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei (ESG 2015)** határozzák meg az oktatás minőségbiztosítási és minőségfejlesztési szempontjait hazánkban is, a MAB is ezen szempontok mentén értékeli a felsőoktatási intézményeket. Az ESG 1.9. standardja (A képzési programok folyamatos figyelemmel kísérése és rendszeres értékelése) így fogalmaz:

„Az intézmények folyamatosan kísérik figyelemmel és rendszeres időközönként tekintsék át képzési programjaikat, biztosítandó, hogy azok elérjék kitűzött céljaikat, illetve megfeleljenek a hallgatók és a társadalom igényeinek. Ezen értékelések eredményezzék a programok folyamatos javulását. Az ennek folytán tervezett vagy megtett intézkedéseket minden érdekelt felé közölni kell.”

Az Nftv. 15. § (1) bekezdés értelmében a „A tanterveket ötévente felül kell vizsgálni. Új vagy módosított tanulmányi és vizsgakövetelmények bevezetésére felmenő rendszerben kerülhet sor.” Az SZTE pedig 2022-ben elfogadta **A szakok értékelésére és felülvizsgálatára vonatkozó ügyrend a Szegedi Tudományegyetemen dokumentumot.**

Az Oktatási Igazgatóság 2024 őszén a kari oktatási dékánhelyettesekkel és karonként két-két oktatóval folytatott le egyéni interjúkat, melyek témája között szerepelt a szakfelülvizsgálat (folyamata, módszere) is. Az interjúk eredményei szerint „az oktatók a szakfelülvizsgálat alatt inkább a folyamatos módosításokat értik, nem pedig az időszakos nagyobb felülvizsgálatot. A szakfelülvizsgálat protokollja, tartalmi elvárásait leíró dokumentum a legtöbb karon nem létezik. Így nem egyértelmű, hogy a szakfelülvizsgálatnak mire kell kiterjednie.”

Több hazai és nemzetközi felsőoktatási intézmény által közzétett szakfelülvizsgálati protokollt, szabályzatot, útmutatót is megvizsgáltunk (beleértve néhány kari gyakorlatot az SZTE-n is), valamint több USA-beli egyetemen interjút is készítettünk a szakfelülvizsgálat módszertanára vonatkozóan. Ezek tapasztalataira, valamint a hazai és az SZTE környezetére adaptálható elemekre építve állítottuk össze ezt az útmutatót.

A fentiek alapján jelen útmutatónk célja, hogy támogassa a karokat, az oktatási dékánhelyetteseket

és minden érintettet a szakfelülvizsgálati folyamat tudatos megtervezésében, tartalommal való megtöltésében és megvalósításában, az ESG standardjainak figyelembevételével. Az útmutató elsősorban általános szempontokat és ajánlásokat fogalmaz meg, kerülve a kari sajátosságokat, hogy mindenki a saját intézményi környezetéhez igazíthassa a javasolt lépéseket. Előfordulhat, hogy egyes ajánlások elsőre nem tűnnek megvalósíthatónak; ezekben az esetekben javasoljuk, hogy a kari sajátosságokhoz illesztve értelmezzék és alkalmazzák azokat. Az útmutatóban az általános információk mellett találhatóak „Jó tudni”, valamint „Tipp” pontok. Ezekkel az adott témakörhöz kapcsolódóan igyekszünk ötleteket adni a kari folyamatokhoz.

2. „A térkép, ami nélkül nem indulunk el” – A szakfelülvizsgálat definíciója

„Ha nem tudjuk, hová tartunk, minden út oda vezet.”

A szakfelülvizsgálat egy felsőoktatási intézményen belül zajló, strukturált értékelési és fejlesztési folyamat, amelynek célja egy adott szak

- tartalmának, szerkezetének (például tantárgytípusok – elméleti, gyakorlati, projektalapú, idegen nyelvű, kompetenciafejlesztő; elméleti és gyakorlati órák száma, szakmai gyakorlat, nemzetközi mobilitási lehetőségek),
- tantervi struktúrájának (kötelező és választható tárgyak aránya),
- belső felépítésének (modulok, specializációk, szakirányok),
- működésének (oktatói kapacitás és háttér, hallgatói létszám, infrastrukturális feltételek, tantárgyak tényleges oktatása, adminisztrációs háttér), valamint
- eredményeinek (tanulási kimenetek, lemorzsolódás, előrehaladás, diplomaszerzés, elhelyezkedés, továbbtanulási arány, hallgatói elégedettség, munkáltatói visszajelzések)

átfogó vizsgálata és tudatos továbbfejlesztése, az éppen aktuális akkreditációs követelményeknek is megfelelően (1. ábra).

1. ábra A szakfelülvizsgálat célja

Tudatos továbbfejlesztés

A szakfelülvizsgálat során az intézmény elemzi, hogy a szak:

- megfelel-e a stratégiai céloknak,
- összhangban van-e a hazai és nemzetközi szakmai, munkaerőpiaci elvárásokkal,
- biztosítja-e a hallgatók számára a szükséges ismeretek és kompetenciák elsajátítását,
- rendelkezik-e a működéséhez szükséges erőforrásokkal (oktatók, infrastruktúra stb.),
- valamint milyen mértékben képes biztosítani a képzés minőségét és folyamatos megújulását.

A szakfelülvizsgálat jellemzően adat- és tényalapú, több érintett (hallgatók, oktatók, alumni, munkaerőpiaci partnerek stb.) bevonásával történik, és része a minőségbiztosítási rendszernek. Kimenete lehet fejlesztési terv, módosítási javaslat (pl. tantervre vonatkozóan) vagy akár stratégiai döntés a képzés jövőjéről (pl. törlés a képzési kínálatból).

Jó tudni

Új iránytű a kézben: a tanulási eredmények fókusza

A 2016-os EMMI rendelettel új irányt vett a felsőoktatás: 2017-től minden szakon – felmenő rendszerben – a tanulási eredmény fókuszú képzési és kimeneti követelmények kerültek a térkép közepére. Azóta a kérdés már nem az, hogy mit tanítunk, hanem az, hogy mit tud a hallgató, mire képes a tanulmányai végére. A jó szakfelülvizsgálat e szemlélet mentén halad: végig figyeljük, milyen felkészültséget várunk el, és milyen „felszereléssel” indítjuk el a hallgatót a szakmai útjára. További részletekért ajánljuk Farkas Éva: **Tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban** c. könyvét.

3. „Útrakelés előtt: iránytűt a kézbe!” – Előkészületek a szakfelülvizsgálathoz

„A jó tervezés a siker fele.”

Mielőtt bárhová útnak indulunk, megvizsgáljuk az útirányokat, valamint feltérképezzük, hogy milyen szabályokat kell követnünk. A szakfelülvizsgálat során ugyanezt kell követnünk. A gördülékeny folyamat és a sikeres kimenet érdekében elengedhetetlen a szabályozási környezet ismerete (1. táblázat: a szakok szervezését, tervezését meghatározó jogszabályokból, képzési és kimeneti követelményekből, a kapcsolódó egyetemi és kari szabályzatokból, dokumentumokból jegyezzük a fontos elemeket, tekintsük át az ESG minőségbiztosítási standardokat (különösen 1.3., 1.4., 1.5, 1.9.).

Tipp

Az oktatási dékánhelyettes szerepe

Mivel a kari oktatási dékánhelyettesek feladatai közé tartozik a vonatkozó szabályzatok ismerete, javasoljuk, hogy ők aktívan vegyenek részt a szakfelülvizsgálati folyamatban. Tudásukkal, ismereteikkel jelentős mértékben tudják támogatni a szakfelülvizsgálatot.

1. táblázat Szakfelülvizsgálathoz kapcsolódó főbb jogszabályok, egyetemi szabályzatok

Jogszabályok	Egyetemi szabályzatok, dokumentumok
nemzeti felsőoktatási törvény NFTV	Intézményfejlesztési Terv 2021-2024 (a 2025-2028 közötti fejlesztési terv kialakítás alatt van)
végrehajtási rendelet Vhr	TVSZ (7. melléklet Távolléti oktatási rend sajátos szabályai)
képzési és kimeneti követelmények KKK	A tantárgyak kreditértékének meghatározására vonatkozó ügyrend az SZTE-n
Szakmai gyakorlat rendje	A szakok értékelésére és felülvizsgálatára vonatkozó ügyrend az SZTE-n
az NFTV előírásai a mesterséges intelligenciára vonatkozóan (114/P. §)	A modulok (szakok, képzések, szakirányok, specializációk, ismeretkörök és önálló tantárgyak) felelőseire vonatkozó ügyrend a Szegedi Tudományegyetemen
Minőségbiztosítási standardok: ESG 2015	

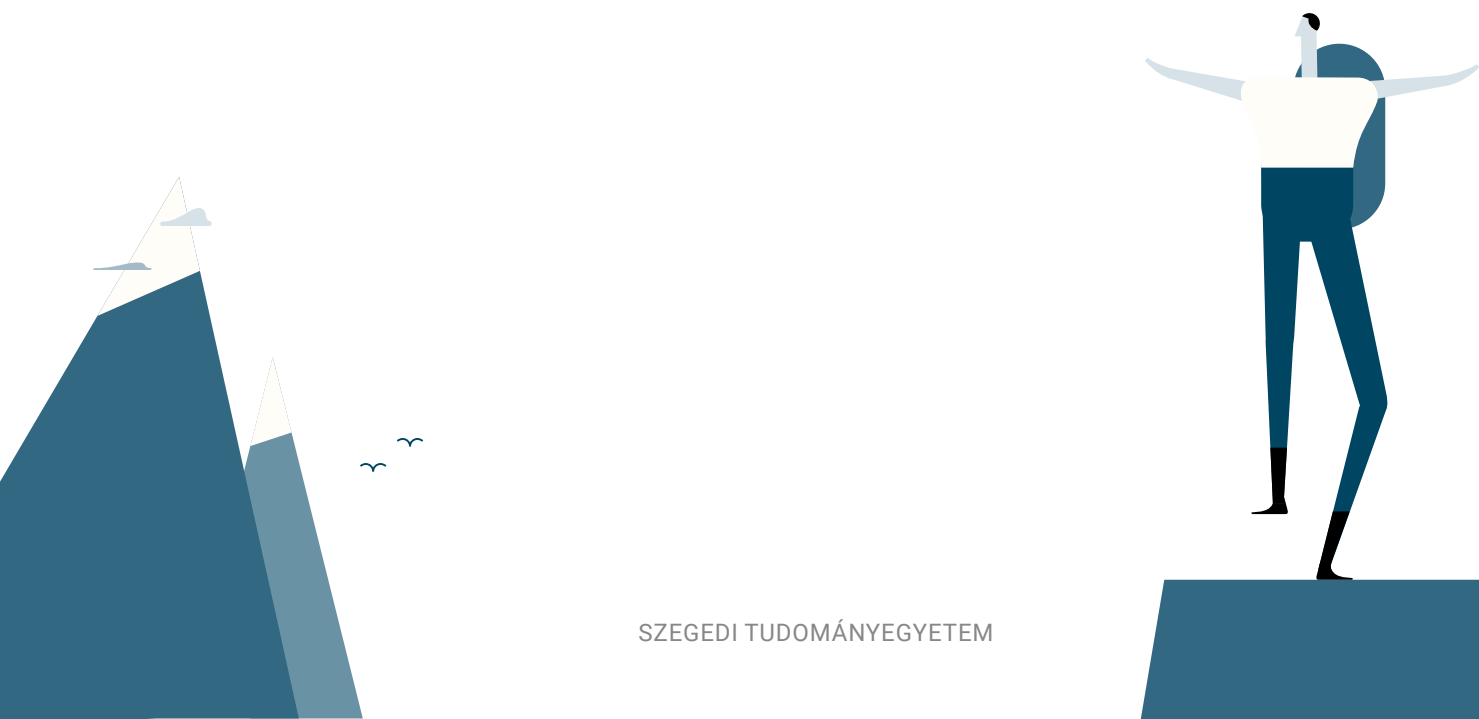
A kari oktatási célok meghatározzák azt, hogy milyen aspektusra szükséges a szakfelülvizsgálat során kiemelt figyelmet szentelni (pl. a kar milyen horizontális szempontokat tart fontosnak és ezek hogyan képződnek le a szakokon; vagy: hogyan viszonyul a digitalizációhoz, mesterséges intelligenciához, és ezek hogyan jelennek meg a képzésben stb.).

Előfordulhat az, hogy egy évben nem egy, hanem több szak felülvizsgálata történik meg. A szakok közös kurzusai miatt célszerű ezeket koordináltan végezni, egyértelműen kijelölt feladatokkal, hatáskörökkel, tervekkel.

Jó tudni

A KKK-k az alábbiakat definiálják:

- képzési idő
- szükséges kredit (a képzés gyakorlatorientált-e, gyakorlat kreditértéke, szakdolgozati kredit, szabadon választható tárgyak kreditértéke)
- képzési cél és szakmai kompetenciák
- tudás, képesség, attitűd, autonómia és felelősség
- mely területeken hány kreditet szükséges beépíteni a tantervekbe
- szakmai gyakorlat követelményei
- „A képzést megkülönböztető speciális jegyek” sor alatt pl. a nyelvi követelményeket
- MA/MSc szakokra: belépési feltételek

Jó tudni

Kreditek és tanórák szabályai **A tantárgyak kreditértékének meghatározására vonatkozó ügyrend az SZTE-n** c. dokumentum alapján

1 kredit = 30 tanulmányi munkaóra

tanulmányi munkaóra = tanóra + egyéni hallgatói tanulmányi munkaóra

#1: 1 kredit = 30 (tan- + egyéni hallgatói tanulmányi munka) óra

1 félév = 30 kredit (Vhr. szerint +/- 3 kredittel lehet ettől eltérni)

#2: 1 félév = 30*30 óra = 900 óra (tanóra + egyéni hallgatói tanulmányi munkaóra együtt) nappali képzésen

#3: NFTV szerint 1 félévben minimum 200 tanórának kell lennie nappali képzésen

képzés egészére nézve kell teljesülnie annak, hogy egy kreditre legalább 7,5 tanóra (azaz féléves átlagban 225 tanóra) esik nappali képzésen

Teljes idő (nappali) képzés:

átlagos egyéni hallgatói tanulmányi munkaóra =< tanórák * 3

1 félév = 900 óra -> ebből kell meghatározni a tanórák és az egyéni munkaórák számát a fenti szabályt figyelembe véve

ebből levezetve (30 kredittel számolva):

féléves tanórák száma: min. 225

féléves egyéni hallgatói munkaórák száma: max. 675

Levelező képzés:

átlagos egyéni hallgatói tanulmányi munkaóra =< tanórák * 12

tanórák száma = nappali tanórák 30-50%-a

Távoktatás képzés:

átlagos egyéni hallgatói tanulmányi munkaóra =< tanórák * 25

tanórák száma = nappali tanórák max. 30-a

4. „Nem sprint, hanem jól beosztott túra” – A szakfelülvizsgálat időkerete

„A távolság legyőzése nem a gyorsaságon, hanem a kitartáson múlik.”

Ahogy egy hosszabb túrára sem indulunk el víz, pihenők és térkép nélkül, a szakfelülvizsgálat sem egy egynapos kirándulás. Ez egy gondosan megtervezett útvonal, amelynek minden állomása számít. Az időkeret nem csupán határidők összessége: tempót, ritmust, fókuszot ad a munkának. Ebben a szakaszban átgondoljuk, hogyan lehet egyensúlyt teremteni a feladatok mélysége és a rendelkezésre álló idő között – úgy, hogy a csapat se fáradjon ki az első emelkedőnél, de a csúcsra mégis felérjen. A jól ütemezett szakfelülvizsgálat titka a realitás, a rugalmasság – és egy világos, közösen elfogadott menetrend.

A szakfelülvizsgálat előkészítő feladatokra, helyzetelemzésre, érintettekkel lefolytatott workshopokra, valamint a tanterv-elkészítési szakaszra bontható. Az alábbi táblázat foglalja össze az egyes tevékenységek részleteit, a felelősöket, valamint a várható outputokat.

2. táblázat A szakfelülvizsgálat során felmerülő feladatok

Tevékenység	Részletek	Felelős	Output
Előkészítő feladatok	Kari oktatási célok áttekintése Szakfelülvizsgálat megtervezése a kari oktatási célokhoz is igazodva (idővonal, módszerek, érintettek bevonása hol és mely pontokon történik; ha sok szak szakfelülvizsgálata történik, hogyan valósul meg ezek között a koordináció) Szakfelülvizsgálati csapat felállítása, felelősségi körök meghatározásával (kari ügyrendnek is megfelelően)	Oktatási dékánhelyettes Szakfelelős	Szakfelülvizsgálati GANTT diagram Szakfelülvizsgálati csapat
Helyzetelemzés	Hard adatgyűjtés (felvételi, tanulmányi előrehaladás, OMHV) Soft adatgyűjtés (interjúk, fókuszcsoporthoz) Benchmark Munkaerőpiaci elemzés (pl. álláshirdetésekből szereplő kompetenciák alapján – Oktlg átadja)	Szakfelelős és csapata Adatelemző (kari + Oktlg)	Összefoglaló elemzés, ami kitér a hiányokra, kihívásokra (azaz a fejlesztendő területekre)
Érintettekkel workshopok	Helyzetelemzés eredményeinek bemutatása Különböző módszerekkel a fejlesztési irányok átbeszélése az érintettekkel (ABC, TEA, kompetencia-mátrix) Szak céljának pontos definiálása (kari célokhoz illeszkedően) Tanulási eredmények megfogalmazása	Szakfelelős / oktatási dékánhelyettes koordináció	Workshop összefoglalók / emlékeztetők Szakok céljának, tanulási eredményeinek definíciója
Javasolt tanterv összeállítása	Kompetencia-mátrix elkészítése (lehetőség szerint az értékelési módszereket is tartalmazza) Módosított hálótér elkészítése	Szakfelelős / adminisztrátor	Módosított tanterv
Javasolt tanterv „tesztelése” egy érintetti workshopban	Érintett lehet: hallgató, oktató, tanulmányi előadó, munkaerőpiaci szereplő	Szakfelülvizsgálatot vezető kolléga	Visszajelzések összegzése
Javaslatok felülvizsgálata	Melyek alkalmazhatóak, melyek nem vezethetők át		Tanterv véglegesítése
Tanterv elfogadtatása	KT elé terjesztés	Oktatási dékánhelyettes	KT határozat
Felmenő rendszerben indítani az új tanterv szerinti képzést			

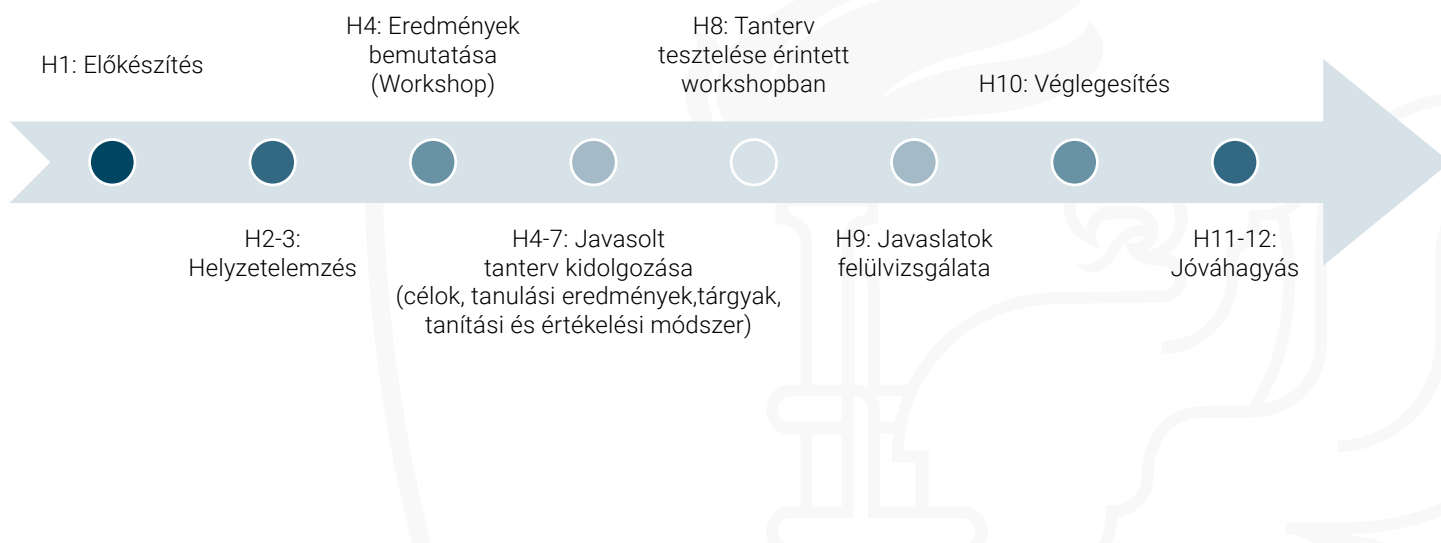
Jó tudni

Ellenőrző lista

A szakfelülvizsgálat lépéseinek átláthatóságát és követhetőségét egy részletes ellenőrző lista is támogatja, amely a mellékletek között található. Érdekes ezt már az előkészítés során átnézni, és a folyamat során időről időre visszatérni hozzá.

Mivel a szakfelülvizsgálat egy egymásra épülő, komplex folyamat, minden lépésnek megvan a maga szerepe – és hatással van a következő szakasz eredményességére. Érdekes tehát tudatosan, kellő időt hagyva végighaladni az úton. A tapasztalatok szerint egy-egy szak alapos átgondolása és továbbfejlesztése legalább 10–12 hónapot igényel. Az alábbi idővonal (2. ábra) ennek a folyamatnak a főbb állomásait mutatja be.

2. ábra A szakfelülvizsgálat idővonala

Jó tudni

Munkaerőpiaci elemzés – háttértámogatás az Oktatási Igazgatóságtól

A szakfelülvizsgálat előkészítését az Oktatási Igazgatóság munkaerőpiaci elemzéssel is segíti. Ennek során – a kar által megküldött kurzusleírások alapján – összevetésre kerülnek az oktatásban megjelenő kompetenciák az európai álláshirdetésekben leggyakrabban előforduló elvárásokkal. Az így elkészült elemzés értelmezését az igazgatóság munkatársai kari workshop keretében is támogatják. Ez a háttéranyag jól beépíthető a helyzetelemzés szakaszába, és hasznos kiindulópont lehet a szak fejlesztési irányainak meghatározásához.

5. „Akik nélkül nem indulunk útnak” – A szakfelülvizsgálat csapata

„Közösen nagyobbakat lépünk.”

A szakfelülvizsgálat több kolléga együttműködésén alapul, a folyamatot a szakfelelős átfogó rálátása kíséri. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a feladattípusokat, amelyek a szakfelülvizsgálat során jellemzően felmerülhetnek. Ezekhez különböző szerepköröket javasunk, ugyanakkor a feladatkörök között lehetnek átfedések is – például a szakfelülvizsgálat menedzselését akár az oktatási dékánhelyettes vagy a szakfelelős is elláthatja. A súrlódások, konfliktusok minimalizálása érdekében javasoljuk ezeket a szerepköröket a folyamat legelején tisztázni (a kari ügyrendben foglaltak figyelembevételével).

3. táblázat A szakfelülvizsgálat csapata és feladatai

Szerepkör	Feladat
Szakfelülvizsgálat vezetője / menedzsere	A szakfelülvizsgálati folyamat koordinációja, nyomon követi a megvalósulást, szükség esetén beavatkozik Ha több szak szakfelülvizsgálata történik egyszerre, akkor az ezek közötti koordinációt is megteremti Workshopok összehívása, facilitálása
Szakfelelős, képzésfelelős, specializáció-felelős	Szak tartalmi ismerete KKK ismerete Helyzetelemzés, benchmark, interjúk eredményeinek elemzése
Oktatási dékánhelyettes	Kapcsolódó szabályok, szabályzatok ismerete, a folyamatban az ezekben foglaltak képviselője Kari oktatási célok képviselője
Modulvezetők / intézetvezetők	Kurzusok tartalmi kérdései, oktatásmódszertani ismeretek, értékelési ismeretek
Adatelemző (kari + Oktlg)	Helyzetelemzéshez kapcsolódó adatok gyűjtése és átadása (TR referens)
Adminisztrátor	Workshopok operatív megszervezése (teremfoglalás, meghívó kiküldése, emlékeztető / összefoglaló készítése) Szakfelülvizsgálat adminisztrációjának támogatása (pl. a szakfelülvizsgálati Coospace-szintér naprakészen tartása) Támogatás a tantervek átdolgozásában

Tipp

Közös felület a dokumentumok rendszerezésére

A szakfelülvizsgálati folyamat átláthatósága és hatékonysága érdekében javasolt egy közös digitális felület létrehozása, amelyen a kapcsolódó dokumentumok, elemzések és javaslatok egységesen kezelhetők. Ez lehet például egy Coospace-szintér vagy SharePoint mappa. A megosztott felület használata csökkenti az e-mail forgalmat, biztosítja az aktuális dokumentumok elérhetőségét, és támogatja a résztvevők együttműködését a folyamat teljes időtartama alatt.

6. „Megnézzük, merre vagyunk eltévedve” – Helyzetelemzés

„Az adatok a válaszok kulcsai.”

Bármilyen túrára indulunk, először meg kell néznünk, hol állunk – és mi vesz körül. A helyzetelemzés ehhez ad kapaszkodót: adatokkal, visszajelzésekkel és külső nézőpontokkal rajzoljuk meg a kiindulópontot. A helyzetelemzés során kemény adatok mellett a soft adatokat is célszerű begyűjteni, utóbbiakat a különböző érdekeltekkel tartott interjúkon, fókuszcsoportos megkérdezéseken keresztül (de lehet kérdőíves felmérést is készíteni). A helyzetelemzéshez javasolt a szakfelülvizsgálat indulását megelőző 5 év adatait elemezni, ugyanakkor kari hatáskörben döntsenek arról, hogy naptári évet vagy tanévet vizsgálnak; öt évet vagy rövidebb időszakot elemeznek-e.

Tipp **Helyzetelemzés vs. célok**

A továbbiakban számos tényezőt felsorolunk, amely egy szak helyzetelemzésének fontos része lehet. Javasoljuk, hogy a kari céloknak megfelelően definiálják az adott szakfelülvizsgálati időszakban a helyzetelemzés minimális tartalmi elemeit, megkönnyítve ezzel a szakfelelősök munkáját, valamint több szak egyidejű felülvizsgálata során támogatva a közöttük lévő harmonizációt, koordinációt.

A szakot érintő, a Kari Tanács által elfogadott módosítási javaslatok

A szak irányait jól mutatja az, hogy a szakfelülvizsgálatot megelőző 5 évben milyen jellegű módosítások történtek a képzésen (amelyeket szükség esetén az Intézeti Tanács / Kari Tanács is elfogadott). Javasolt vizsgálni az alábbiakat:

- új kurzusok megjelenése a szakon;
- mely kurzusokat törölték;
- hogyan változtak az előfeltételek (ez befolyásolhatja a lemorzsolódást);
- ezek közül mennyi volt a szak fejlesztési törekvéseihez illeszkedő módosítás (pl. gyakorlatorientáció, nemzetközi ismeretek, digitalizáció – informatikai ismeretek).

Hard adatok elemzése

A szak képzési kínálatának, működésének, eredményeinek elemzéséhez számtalan adat áll rendelkezésre, melyeket a Nepunból, valamint az Oktatási Hivatal által menedzselt felvi.hu, a diplomantul.hu, valamint a <https://firstat.oh.gov.hu/> forrásokból szerezhetünk be.

Tipp

Mutatók kiválasztása

A szak helyzetelemzésébe számos területet bevonhatunk. Fontos, hogy a helyzetelemzéshez tudatosan válasszuk ki azokat, amelyeket vizsgálni szeretnénk. Ez nagymértékben függ attól, hogy mi a szakfelülvizsgálat célja (pl. kari stratégiához igazítás; minőségfejlesztés; hallgatói sikeresség és elégedettség javítása; munkaerőpiaci relevancia erősítése; oktatók szakmai támogatása).

4. táblázat Javasolt témakörök a hard adatok gyűjtéséhez és elemzéséhez

Témakörök (elemzendő területek)	Adat forrása	Adatgazda
Felvételi adatok, a képzés kezdete		
Felvételi adatok (elsőhelyes jelentkezők; összes jelentkező; finanszírozási forma szerinti jelentkezők száma; felvettek száma; elsőhelyes felvettek száma; felvételi ponthatár alakulása; felvételi pontok szóródása a felvettek között; bejövő / beiratkozott hallgatók profilja – középiskola típusa, környező megye, MSc-re bemeneti szakok, nemzetközi szakokon: származási ország, nem, életkor mint esélyegyenlőségi mutatók)	felvi.hu BI táblája Neptun	kari adatelemző TR referens Oktlg
Lemorzsolódás (be nem iratkozott hallgatók száma)	Neptun	TR referens
Bemeneti kompetencia teszt eredményei	komplex elemzés	Okt. dh.
Első féléves / első éves kurzusok elemzése (jegyeloslás, lemorzsolódás szempontjából)	Neptun	TR referens
Hallgatói előrehaladás		
Hallgatói előrehaladás (aktív hallgatók száma; átlagos aktív félévek száma a ZV idején; szakváltók száma – mindkét irányban; jegyeloslás kurzusonként – összes jegy, végső jegy)	Neptun	TR referens
Lemorzsolódás (saját kérésre törölt hallgatók száma; intézményi elbocsátások száma; az a 10 kurzus, ahol a legmagasabb a nem teljesítők aránya a kurzust felvettek létszámához képest)	Neptun	TR referens
Lemorzsolódással veszélyeztetett hallgatók listája	komplex elemzés	Oktlg (automatikusan)
Végzés adatai (abszolutóriumot szerzett, de nem ZV-zett hallgatók száma; sikeresen ZV-zők száma; kari/szak céloktól függően lehet elemezni pl. a szakdolgozati témakörök alakulását is);	Neptun	TR referens
Nemzetközi mobilitás adatai	Neptun / kari nemzetközi iroda	TR referens, nemzetközi iroda munkatársa
OMHV	Neptun	kari szabályzatban definiáltak szerint
Versenyverseny		
Versenyverseny azonosítása a felvételi adatok alapján	felvi.hu BI táblája	kari adatelemző
Versenyverseny elemzése (kurzusok összetétele; kreditszámok alakulása)	komplex elemzés	kari adatelemző
Képzés eredményei		
DPR adatok elemzése (végzés utáni 3 vagy 6 hónappal történő elhelyezkedés vizsgálata)	SFF	SFF
DPR AAE segít orientálni, hogy milyen munkákat töltenek be a végzetek (PwC-s elemzéshez is ad inputot: milyen munkakörökre készít fel az adott szak)	DPR AAE pályorientációt támogató modul 2024	kari adatelemző

PwC munkaerőpiaci elemzés (FEOR-kód alapján meghatározott álláshirdetésekből szereplő kompetenciák, kurzusleírások kompetenciái, ESCO kompetenciák összevetése)	komplex elemzés	Oktlg adatelemző (automatikusan)
Karrier Iroda 2023-as munkaerőpiaci felmérése	komplex elemzés	Karrier Iroda
Oktatók		
Oktatók kreditterhelése (tárgyfelelősök változtatása esetén fontos)	Neptun	TR referens
Oktatói összetétel (tudományos fokozat, főállású – nem főállású, beosztás, vállalati szakemberek aránya, életkor, nem, esetleg nemzetközi tapasztalat)	kari gyűjtés	HR referens
Oktatók tréningeken, oktatásmódszertani képzésen való részvétele	kari gyűjtés	kari adatelemzés
Szak külső kapcsolatai		
Szakhoz kapcsolódó vállalati kapcsolatok (szakmai gyakorlóhelyek, duális partnerek, kooperatív partnerek)	kari kimutatás / Karrier Iroda	kari adatelemző
Szakhoz kapcsolódó nemzetközi kapcsolatok (mobilitási lehetőségek, nemzetközi gyakorlóhelyek, közös diplomaprogramok stb.)	kari kimutatás	kari adatelemző

Tipp

Indikátorkártyák – hogy később is világos legyen, mit mérünk

Ahhoz, hogy az adatainkat később is jól tudjuk értelmezni, érdemes minden használt indikátorhoz egy rövid „kártyát” készíteni (vagy táblázatban összefoglalni). Ez segít abban, hogy világosan lássuk, mit mérünk, honnan származik az adat, és hogyan számítottuk ki az eredményt. Egy jó indikátorkártya három alapeleme: (1) az indikátor neve; (2) részletes leírása és a számítás módja; (3) vonatkozási időszak (milyen időszakra számítjuk az értéket); (4) az adat forrása

Például:

Elem	Tartalom
Indikátor neve	Lemorzsolódási arány
Definíció / számítás módja	Az első évfolyamos hallgatók közül azok aránya, akik nem regisztráltak aktív félévire a rákövetkező tanévben.
Vonatkozási időszak	2021/22 – 2022/23-as tanévek között
Adatforrás	Neptun
Megjegyzés	Érdemes összevetni a beiratkozási adatokkal is.

Jó tudni

Felvételi ponthatárok/pontszámok elemzése

A felvételi pontszámítás módszertana a 2024-es általános felvételi eljárástól kezdődően jelentős mértékben megváltozott. Ennek következtében ugyanaz a középiskolai teljesítmény a 2024 előtti, valamint a 2024-es és azt követő években eltérő felvételi pontszámot eredményezhet. Fontos tehát hangsúlyozni, hogy az alacsonyabb ponthatár nem feltétlenül utal gyengébb teljesítményre. Ezért a ponthatárok és felvételi pontszámok elemzése során mindenképpen figyelembe kell venni a számítási rendszer változását.

Példa:

Tegyük fel, hogy egy jelentkező valamennyi középiskolai tantárgyból jeles eredményt ért el, emellett egy emelt szintű érettségien 100%-os teljesítményt nyújtott, a többi érettségije pedig középszintű és szintén 100%-os lett. Ez a teljesítmény a 2023-as (és az azt megelőző) felvételi rendszerben 400 pontot ért, míg a 2024-től érvényes rendszerben legfeljebb 367 pontot eredményez.

Soft adatok

Az érdekeltekkel történő egyeztetések eredményei. Ld. a következő fejezetet.

Benchmark

Hazai és nemzetközi egyetemek ugyanazon vagy hasonló szakjának vizsgálata. A benchmarkolni kívánt felsőoktatási intézmények lehetnek az adatelemzéssel meghatározott hazai versenytársak. Nemzetközi egyetemek kiválasztási szempontja lehet például az adott képzési területen érvényes nemzetközi akkreditációval bíró szakok egyetemei, vagy a EUGLOH-partnerek. A nemzetközi egyetemekenél ügyelni szükséges az eltérő oktatási modellekre – egy angolszász struktúra nem feltétlenül adaptálható a közép-európai oktatási struktúrában.

A benchmark-elemzés során vizsgálhatjuk a képzés összetételét, kurzuskínálatát, kreditstruktúráját, a kötelező és választható kurzusok arányát, elérhető szakirányokat, képzést záró projekteket, esetlegesen a képzés egyedi jellemzőjét.

Kompetencia-mátrix elkészítése

A helyzetelemzés fontos része, hogy a KKK-ban rögzített és a kurzusleírásokban szereplő kompetenciákat összehasonlítsuk. Ennek célja, hogy megállapítsuk: mely kompetenciákat elégitik ki a kurzusok, melyek esetén van esetleg „túlzsúfolás”, és melyek alulreprezentáltak. Ezek is segítenek a beavatkozási pontok meghatározásában. A kompetencia-mátrix elkészítéséről a későbbi fejezetben szólnunk részletesebben.

A helyzetelemzés outputja

A szak átfogó elemzését tartalmazó dokumentum, amely kitér a szak fejlesztési irányaira, beavatkozási pontjainak megfogalmazására is (esetlegesen hosszú távú célok megfogalmazására is lehetőséget ad, amely a további szakfelülvizsgálatokhoz adhat támpontot)

A helyzetelemzés eredményeit célszerű egy SWOT táblában összefoglalni (vagy legalább az erősségek – fejlesztendő területek felosztásban szerepeltetni).

Pénzügyi tervezés a szakfelülvizsgálatban

Ahogy egy hosszabb túrára is csak akkor indulunk el, ha tudjuk, van-e elég víz, élelem és erőforrás a hátizsákunkban, úgy a szakfenntartásnál is fontos kérdés: meddig bírják a vállalt terhek a szakot? Ez a fejezet a szak pénzügyi fenntarthatóságát vizsgálja. Nem csak arról van szó, mennyibe kerül működtetni egy képzést, hanem arról is, hogy a ráfordítás arányban áll-e a hozott eredményekkel, hallgatói létszámmal, minőségi célokkal. A szakfelülvizsgálat részeként ezért érdemes áttekinteni az éves költségeket és bevételeket, a hallgatónkénti önköltséget, valamint a különböző finanszírozási scenáriókat. Ez segíthet annak eldöntésében, milyen formában éri meg a szak fenntartása, módosítása vagy akár átszervezése.

Mire érdemes figyelni az önköltségelemzésnél?

- Oktatói költségek: kontaktórák, felkészülési idő, vizsgáztatás, adminisztráció.
- Infrastruktúra és szolgáltatások: tantermek, laborok, könyvtár, IT-rendszerek, tanulmányi adminisztráció.
- Hallgatói szolgáltatások: mentorprogram, karrieriroda, gyakorlati helyek koordinációja.
- Fejlesztési költségek: tananyagfejlesztés, új kurzusok kidolgozása, akkreditációs folyamat költségei.
- Indirekt költségek: kari/egyetemi központi rezsi, adminisztratív támogatás.
- Bevételi oldal: állami finanszírozás (ha van), önköltséges hallgatói díjak, pályázati források, vállalati együttműködések.

Tippek:

- Scenáriók kidolgozása: optimista, pesszimista és reális hallgatói létszám.
- Fedezeti pont meghatározása: hány hallgató szükséges a költségek fedezéséhez?
- Érzékenységvizsgálat: hogyan változik a költség/bevétel arány, ha 10–20%-kal kevesebb a hallgató?
- Átláthatóság: a számításokat érdemes táblázatos formában, vizuális ábrákkal kiegészítve bemutatni.

Az alábbiakban táblázatos formában foglaljuk össze a fent bemutatott elveket (5. táblázat). Ezek olyan iránytűként szolgálnak, amelyek segítenek meghatározni a szak önköltségének és költségtérítésének mértékét. A táblázat nemcsak a pénzügyi tervezést támogatja, hanem keretet ad ahhoz is, hogy tudatosan, átláthatóan lehessen építkezni a szak fejlesztésekor. Természetesen a sorok szabadon bővíthetők, hogy a szak sajátos igényeit és körülményeit is tükrözzék.

5. táblázat A szak önköltség-elemzésének sematikus táblázata

Költségelemek összesítése				
Költségkategória	Részletezés	Éves költség (HUF)	Hallgatónkénti költség (HUF)	Megjegyzés
Oktatói költségek	Óradíjak, felkészülési idő, vizsgáztatás			Pl. 10 oktató
Infrastruktúra	Termek, labor, IT, könyvtár			Bérleti / rezszi arányosítás
Hallgatói szolgáltatások	Mentorálás, karrieriroda, adminisztráció			
	Jegyzet, e-learning anyagok			egyszeri/ismétlődő
Minőségbiztosítás	Akkreditáció, felülvizsgálatok			
Központi rezszi	Egyetemi, kari központi költségek			%-os felosztás
Egyéb				
Összes költség		Σ	Σ/hallgató	
Bevételi oldali bontás				
Bevételi forrás	Részletezés	Éves bevétel (HUF)	Hallgatónkénti bevétel (HUF)	Megjegyzés
Állami finanszírozás	Normatív támogatás/hallgató			
Önköltséges hallgatói díj	Tandíj, költségtérítés			
Pályázati források	Innovációs, EU-s projektek			
Vállalati együttműködések	Szponzoráció, gyakorlati helyek			
Egyéb				
Összes bevétel		Σ	Σ/hallgató	
Összegző táblázat (Fedezeti pont elemzése)				
Szenárió	Hallgatói létszám	Összes költség (HUF)	Összes bevétel (HUF)	Egyenleg (HUF)
Optimista				
Reális				
Pesszimista				

A helyzetelemzés outputja

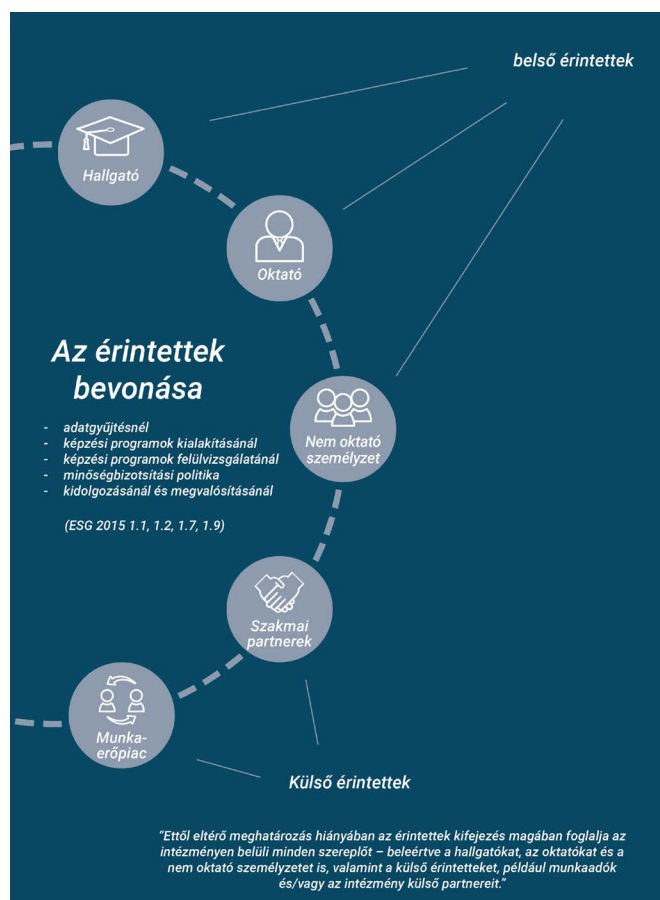
A szak átfogó elemzését tartalmazó dokumentum, amely kitér a szak fejlesztési irányaira, beavatkozási pontjainak megfogalmazására is (esetlegesen hosszú távú célok megfogalmazására is lehetőséget ad, amely a további szakfelülvizsgálatokhoz adhat támpontot). A helyzetelemzés eredményeit célszerű egy SWOT táblában összefoglalni (vagy legalább az erősségek – fejlesztendő területek felosztásban szerepeltetni).

7. „Felderítők a terepen” – Érintettek bevonása

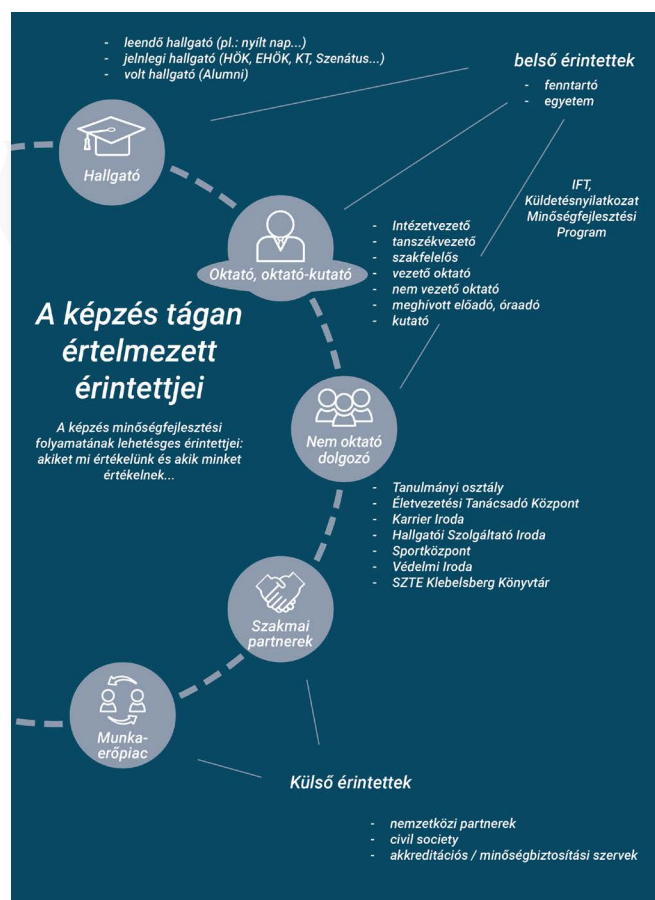
„A legjobb térkép a helyszínen rajzolódik ki – együtt látjuk meg, ami igazán számít.”

Minősbiztosítási szempontból is kiemelten fontos az, hogy a képzések érintettjeit bevonjuk a szakfelülvizsgálati folyamatba. Ők a képzés különböző szakaszával találkoznak, más-más információt hordoznak, és segít felmérni azt, hogy hogyan gondolkodnak a szacról, hogyan érzik magukat a képzésen (hallgatók, oktatók), mennyire elégedettek a hallgatók felkészültségével (oktatók, munkaerőpiac), mennyire tudnak elhelyezkedni a szerzett tudással, és friss tapasztalatuk alapján mire lenne még szükség a képzésben (alumni). Az ESG az alábbi ábrán szereplő érintetti körrel beszél, és javasolja bevonásukat a minőségpolitika, a képzések indítása, az információgyűjtés és a képzések felülvizsgálatának folyamatába.

3. ábra Az érintettek köre

Érintettek köre és minőségfejlesztési szerepük az ESG alapján

A képzések táján értelmezett érintettjei

Javasoljuk, hogy az alábbi érintetti körrel interjúk, fókuszcsoportos beszélgetések keretében informálódjanak, de akár kérdőíves megkérdezést is folytathatnak. E beszélgetések témáját szintén nagymértékben meghatározza azt, hogy a szakfelülvizsgálat célját hogyan definiálták. Az alábbi táblázat részletezi a javasolt témákat érintetti körönként.

6. táblázat Javasolt témák érintetti körönként

Érintett kör	Javasolt témák
Elsőéves hallgatók	Miért az SZTE-t és az adott szakot választotta Első benyomások a képzésről (esetlegesen a szakosodási lehetőségekről) A tanulmányi rendszer és tantárgystruktúra (tanterv) érthetősége Beilleszkedési és orientációs tapasztalatok Oktatási környezet (tantermek, digitális eszközök elérhetősége) A tanulás támogatottsága: tanulmányi ügyintézés, elérhető segítő szolgáltatások Elvárások és tapasztalatok közötti eltérések
Végzés közelében lévő hallgatók	A képzés minősége és gyakorlati alkalmazhatósága Az oktatás módszertani változatossága, interaktivitása A hallgatók munkaterhelése (kreditszámok, számonkérési módszerek, egyéni / otthoni feladatok) Felkészültség érzete a munkaerőpiacra / további tanulmányokra, mely kompetenciákat érzi, hogy elsajátította Szakmai gyakorlat tapasztalatai Külföldi részképzés lehetőségei és tapasztalatai Hallgatói visszajelzési rendszer működése Adminisztratív támogatás és tanulmányi ügyintézés értékelése
Alumni (pályakezdő diplomások)	A képzés munkaerőpiaci relevanciája A tanult ismeretek és kompetenciák hasznosíthatósága a munkahelyen Hiányérzetek a képzés tartalmával kapcsolatban Kapcsolat a karral / szakmai közösséggel a diplomaszerzés után Vélemény a szak népszerűségéről / elismertségéről a munkaadók körében
Munkaerőpiaci szereplők / Szakmai partnerek (szakmai gyakorlóléhelyek, fő munkáltatók, duális partnerek, ösztöndíjat felajánlók)	A hallgatók / friss diplomások felkészültsége A képzés gyakorlati jellege, hiányosságai vagy erősségei Kommunikációs, együttműködési, problémamegoldó képességek szintje A munkaerőpiacon elvárt kompetenciák és a képzés kínálata közötti összhang Kapcsolattartás a képzést nyújtó intézménnyel
Oktatók	A tanterv koherenciája és aktualitása A tanítási-tanulási folyamatok minősége, kihívásai Hallgatói motiváció és felkészültség szintje Oktatói munkaterhelés és adminisztráció Oktatási infrastruktúra (pl. teremkapacitás, berendezés) Digitális eszközök, technikai támogatás használhatósága Továbbképzési lehetőségek, innovációra nyitottság
Adminisztratív munkatársak (tanulmányi előadók, nemzetközi koordinátorok)	Folyamatok átláthatósága és gördülékenysége (pl. beiratkozás, tantárgyfelvétel) Külföldi mobilitás adminisztratív támogatása A hallgatók tájékoztatása és kérdéseik kezelése Oktatókkal való együttműködés tapasztalatai Szak specifikumainak lekövethetősége az adminisztratív rendszerben

Jó tudni

Vegyes workshopok

A fentiekben az érintettek bevonását csoportonként mutattuk be. Azonban vannak arra vonatkozóan is gyakorlatok, hogy vegyes csoportokban hallgassuk meg őket. Ennek formája inkább már workshop, semmint fókuszcsoportos megkérdezés.

Téma: mit kellene a képzés végére a hallgatóknak tudniuk ezen a szakon? (és ide milyen ismereteken keresztül jut el)

Résztevői kör: oktatók; vezető; munkaerőpiaci szereplő; hallgatók

Folyamat:

- Egy post-it-re minden résztvevő írja fel, hogy hallgatónak mit kell megtanulnia a programból (csendben, nem beszélnek egymással).
- Minden résztvevő felragasztja a saját post-it-jét a falra (vagy táblára). (A résztvevők továbbra sem beszélnek egymással.)
- A résztvevők – hang nélkül – csoportosítják ezeket.
- A csoportokhoz definiálják a kompetenciákat (kb. 8 kompetencia a célszerű).
- Mindegyik kompetenciához maximum 5 db tanulási eredményt definiálnak a résztvevők.

Azzal, hogy az 1-3. lépés hang nélkül történik, a különböző szereplők közötti hierarchia, túlkiabálás kiküszöbölhető. Ezt a folyamatot követi a kompetencia-mátrix elkészítése (ld. lentebb), majd értékelése, korrigálása.

Az érintettek bevonása outputja

Az interjúkról, fókuszcsoportos egyeztetésekről érdemes egy összefoglaló elemzést készíteni. Emellett javasolt minden workshopról emlékeztetőt, összefoglalót készíteni. Ezek – bár adminisztrációs tehernek tűnik – támogatják a folyamat transzparenciáját, és segítik azt, hogy a folyamat tudatosan menjen előre. A workshopokon ugyanis előjöhetnek olyan témák, amelyeket előzetesen nem terveztünk be.

8. „Újratervezés – a térkép frissítése” – Tantervfejlesztés

„Tanulás, fejlődés, új utak.”

Mielőtt hosszabb útra indulnánk, érdemes átnézni, mire lesz szükségünk az út során – térkép, iránytű, víz, tartalék zokni... és a megfelelő készségek. A képzések megújítása során ugyanígy kell átgondolnunk, hogy milyen tudással, képességekkel és attitűdökkel kell „felszerelnünk” hallgatóinkat, hogy sikerrel vegyék a pályakezdés akadályait, és hosszú távon is boldoguljanak. Ehhez többféle eszköz áll a rendelkezésünkre.

Tipp: A tantervfejlesztésnél ügyeljünk arra, hogy mely képzésekről jöhetnek az adott szakra (pl. felsőoktatási szakképzés beszámítása az alapképzése az Nftv szerint), valamint mely szakokra mehetnek tovább a hallgatók (pl. alapszokról mesterképzésre).

Tipp: A tantervfejlesztésnél javasolt figyelembe venni az aktuális szabályzatokat (pl. az Nftv. 114/P paragrafusa szerint a mesterséges intelligencia szempontjából is át kell vizsgálni a tanterveket), valamint a kari, egyetemi célokat is (pl. kiemelt cél a fenntarthatóság, akkor ezeket a képzésekre is le kell képezni).

Kompetencia-mátrix

A kompetencia-mátrix rendszerezi a célként meghatározott tanulási eredményeket, és azt is megmutatja, hogy ezek hol, milyen kurzusban, milyen oktatási és értékelési módszerekkel jelennek meg a tantervben (6. táblázat). Ez az eszköz nemcsak abban segít, hogy ne maradjon ki semmi lényeges, hanem abban is, hogy elkerüljük a felesleges ismétlődéseket, és hatékonyan tervezzük meg a tanulási útvonalat. A kompetencia-mátrix a kurzusleírások átnézésével elkészíthető. A mátrix felépítése a szakfejlesztési célokhoz igazítható.

7. táblázat A mátrix sematikus felépítése

Kurzus címe	Kompetencia #1	Kompetencia #2	Kompetencia #3	Tanulási tevékenység (oktatási módszer)	Értékelési módszer	Bloom-szint
Kurzus#1						
Kurzus#2						
Kurzus#3						

Tipp

KKK versus kompetencia-mátrix

A KKK rendkívül sok kompetenciaelemet fogalmaz meg minden egyes szakra vonatkozóan. Ezen kompetenciák elhelyezése egy táblázatban átláthatatlan lenne. Több lehetőség van ennek kezelésére:

- A KKK átnézése alapján fogalmazzunk meg kb. 8-10 komplex tanulási eredményt (jelölve azt, hogy a KKK-ban szereplő elemek, mely tanulási eredményhez kapcsolódnak), és ezeket jelenítsük meg a táblázatban.
- A mátrixot külön-külön megcsinálhatjuk a tudás, attitűd, autonómia és felelősség kompetenciaelemekre.
- A KKK-ból származó kompetenciákat először tematikus csoportokba lehet rendezni (pl. szakmai tudás, kommunikáció, problémamegoldás, jogi gondolkodás, etikai érzékenység, stb.), majd ezen csoportok mentén lehet tanulási eredményeket alkotni és ezekhez rendelni a tantárgyakat.
- Nem szükséges az összes tantárgyat bevonni első körben. Kiválasztható 4–5 kulcstantárgy, és ezek kapcsán lehet vizsgálni, mely kompetenciák, tanulási eredmények teljesülnek. Ez lehet pilot az egész mátrix felépítéséhez.
- A kompetenciák és tanulási eredmények vizuális megjelenítése a mátrix helyett történhet például térkép, folyamatábra, idővonal, piramis segítségével is.

A mátrix összeállítása nem csak arra megfelelő, hogy ellenőrizzük: minden kompetenciát érintenek-e a kurzusok, hanem arra is, hogy megnézzük, hogy az adott kurzussal elérni kívánt kompetenciák és az értékelési módszerek összhangban vannak-e egymással (ld. 7. táblázat).

8. táblázat Példa a kompetenciák és az értékelési módszerek közötti összhang elemzésére

Kurzus	Tanulási eredmény	Kompetencia-terület	Értékelési módszer	Illeszkedés értékeléshez (hibás példa)	Javasolt értékelési mód (javított példa)	Illeszkedés (javított)
Bevezetés a jogba	Képes szakmai jogi szókincs alkalmazására szóban és írásban	Kommunikációs készség	Írásbeli vizsga	Megfelelő		
			Prezentáció			
	Képes alapvető jogi fogalmak alkalmazására gyakorlati helyzetekben	Problémamegoldó készség	Zárthelyi dolgozat feleletválasztós kérdésekkel	Nem megfelelő	Jogi esettanulmány	Megfelelő

A mátrix nem statikus dokumentum: érdemes többször visszatérni hozzá, frissíteni, összevetni az érintettek tapasztalataival – így válik valóban használható térképpé a szak megújításához. A kompetencia-mátrix elkészítése azonban időigényes, általában egy kisebb csoport, de jellemzően a szakfelelős építi fel. A fejlesztések meghatározásához további egyeztetés szükséges az oktatói körrel. Azaz a mátrix egy előzetes lépcső, egy eszköz a további beszélgetésekhez.

A kompetencia-mátrix elkészítése során azt is elemezhetjük, hogy milyen szinten kapcsolódik az adott kurzus az adott kompetencia fejlesztéséhez. Az alábbi táblázat ad némi támpontot ennek elemzésére. Ennek használata segíthet abban, hogy az egymásra épülő kurzusokat meghatározzuk, és akár abban is segíthet, hogy meghatározzuk: mely kurzusok eredményei alapján mérjük vissza, hogy az adott kompetenciát elérte-e a hallgató. Érdekes a kurzusfelelősöket megkérni, hogy először ők végezzék el a besorolást, majd közösen egyeztessék azt egy kari szintű áttekintés során – ez segít a szubjektív értelmezések összehangolásában.

9. táblázat Kompetenciaszintek jellemzői

Kompetenciaszint	Leírás	Kurzus szintű hozzájárulás példája
0 – Nem kapcsolódik	A kurzus nem fejleszti az adott kompetenciát.	A matematikai statisztika kurzus nem fejleszti a prezentációs készséget.
1 – Megjelenik	A kurzus érinti a kompetenciát, de nem fejleszti célzottan.	Az előadáson a tanár modellezi az együttműködést, de nincs erre épülő hallgatói feladat.
2 – Alapszinten fejleszti	A hallgatók kapnak feladatot a kompetencia gyakorlására, de csak alapfokon, kevés visszacsatolással.	Az órán kis csoportos feladatot oldanak meg, de nincs értékelés vagy reflektív megbeszélés.
3 – Kiemelten fejleszti	A kurzus célzottan, strukturált módon fejleszti a kompetenciát, és értékelés is kapcsolódik hozzá.	A hallgatók vitát vezetnek egy jogesetről, amit részletes szempontrendszer alapján értékelnek.
4 – Kompetencia kulcseleme	A kompetencia a kurzus fő fókusza; komplex fejlesztés és differenciált értékelés történik.	A kommunikációs kurzuson prezentáció, íráskészség-fejlesztés, visszajelzésadás és önreflexió is zajlik.

A kompetencia-mátrix mint módszer	
előnyei	hátrányai
Könnyen alkalmazható A mátrix szerkezete könnyen módosítható Gyorsan átlátható, hogy mely kompetenciák fejlesztése zajlik erőteljesebben és melyek esetén van hiány	Időigényes (MI-vel gyorsítható) Általában egy ember munkája Szubjektivitás nem zárható ki A mátrix elkészítése után további egyeztetés szükséges a kollégákkal

Jó tudni

Mesterséges intelligencia és a kompetencia-mátrix

Az MI segítségével egyszerűsíthetjük, némileg automatizálhatjuk a kompetencia-mátrix elkészítését:

- LLM-alapú szövegelemzés (pl. ChatGPT, Claude, Gemini). Ehhez a kurzusleírásokat és a KKK-ban szereplő kompetencialistát kell megadni. Nyelvi minta alapján felismeri, hogy a kurzus melyik kompetenciához illeszkedik és milyen szinten. (Példaprompt: „Itt egy kurzusleírás és egy kompetencialista. Kérlek, azonosítsd, hogy a kurzus melyik kompetenciát fejleszti, milyen mélységben (ismerkedés, fejlesztés, mesterfok), és milyen értékelési módszer van megadva.”)

- Kategorizáló modellek finomhangolása (haladó módszer). Ha sok kurzusleírás van és hasonló formátumban, akkor egy finomhangolt modell vagy osztályozó felkészíthető arra, hogy automatikusan besorolja a kurzusokat a kompetenciákhoz és szintekhez. Ehhez pl. a Haystack, LangChain vagy spaCy kombinálható egy LLM-API-val.
- Excel-integráció AI-val (low-code megoldás). Egy egyszerűbb munkafolyamat kialakítására alkalmas a Microsoft 365 Copilot vagy az Excel AI funkciója. Segítenek a sablon kitöltésében, ha az adatok táblázatos formában rendelkezésre állnak. Egyéni makróval is megoldható a kompetencia-kulcsszavak automatikus keresése és oszlopba sorolása.

Ahhoz, hogy ezek jól működjenek az alábbiakra van szükség:

- Egységes formátumú kurzusleírások (.docx, .xlsx, vagy adatbázis)
- Kompetencialista (a KKK-ból kigyűjtve)
- Minták, ha lehet (1-2 kézzel készült mátrix segíti a tanulást)
- AI-integrációs környezet (ChatGPT Plus, Excel AI, Python/Jupyter, Copilot)

Jó tudni

Tanulási eredmények megfogalmazása, értékelési módszerek – Hogyan?

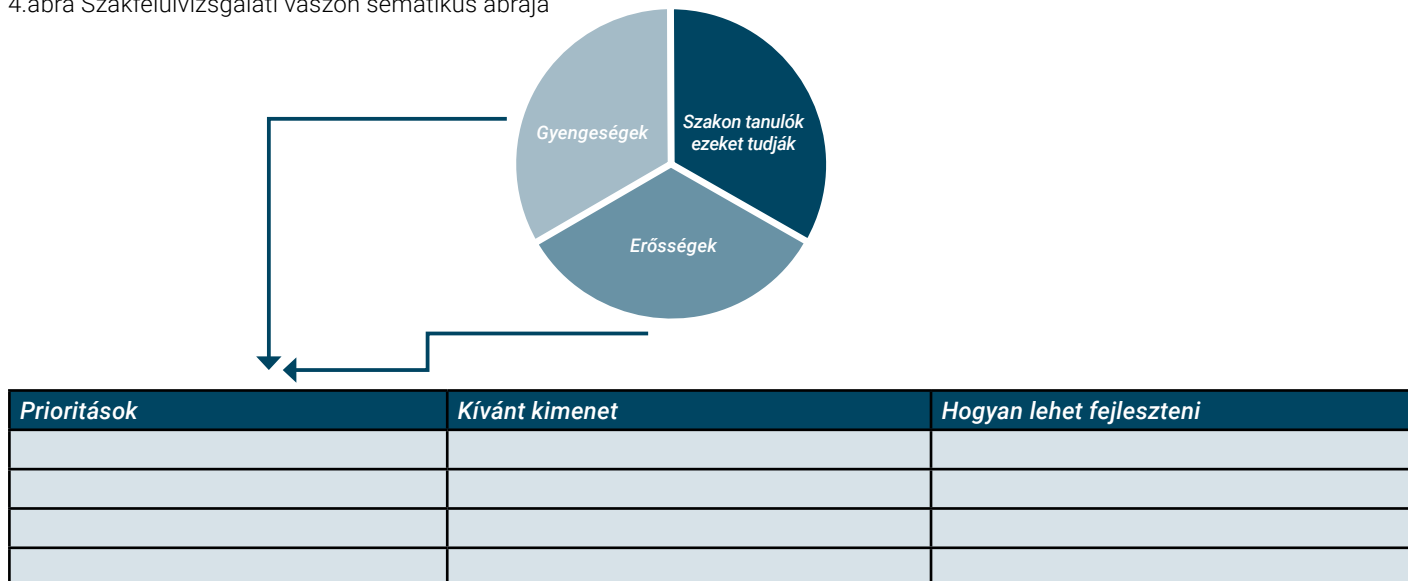
A tanulási eredmények megfogalmazása, a hozzájuk illeszkedő értékelési módszerek definiálása nem egyszerű feladat. Ehhez az SZTE mind személyes jelenlétben alapuló egynapos tréninget, mind a Coursera-n is elérhető online tréninget kínál térítésmentesen. Emellett online elérhetőek Farkas Éva könyvei (ld. a további információk fejezetet). Az **SZTE Digitális jövő** honlapján pedig olyan digitális anyagok érhetőek el, amelyek segítségével a módszertan (tanulási tevékenység) is fejleszthető.

Szakfelülvizsgálati vászon

Az ACCEU AI Capabilities for Accreditation – Profiling and Design Canvas módszertana inspirációként szolgálhat a szakfelülvizsgálat során is. A vászon vizuális és logikus keretet nyújthat a helyzetelemzés, a kompetencia-mátrix és az Oktatási Igazgatóság által biztosított munkaerőpiaci elemzés leképezéséhez. Első lépésben érdemes meghatározni, mire kell képesnek lennie a képzést végző hallgatónak – azaz milyen ismeretekkel, készségekkel és attitűdökkel kell rendelkeznie. Ezután megvizsgálhatjuk, hogy a jelenlegi tanterv mely kompetenciák fejlesztését támogatja erőteljesen, és hol azonosíthatók hiányterületek vagy gyengeségek.

A háromszegmenses ábra (4. ábra) segít azonosítani az erősségeket, azaz amit a szak már most is jól fejleszt, a gyengeségeket, azaz a fejlesztendő területeket, valamint a célkompetenciákat, azaz azt, amit a hallgatónak a képzés végére tudnia kell.

4.ábra Szakfelülvizsgálati vászon sematikus ábrája

Ezután a táblázatos rész segít a továbblépésben: prioritásokat jelölünk ki, ezekhez kívánt kimenetet (pl. magasabb szintű problémamegoldás, digitális írástudás), majd fejlesztési lehetőségeket rendelünk (pl. új tantárgy bevezetése, meglévő kurzus újrastrukturálása, módszertani megújítás). A vászon így a helyzetelemzésre építve a közös tervezés strukturált alapja is lehet kari vagy szakos szinten.

A szakfelülvizsgálati vászon mint módszer	
előnyei	hátrányai
Átlátható vizuális eszköz Könnyen értelmezhető Ideális eszköz workshopokhoz Segíti a prioritások megfogalmazását Kapcsolódik a kompetenciamátrixhoz Fejlesztési területek azonosítását támogatja	Túl egyszerűsíti lehet (nem reagál minden szakfejlesztési dilemmára) A kompetenciamátrix, tanulási eredmények megléte esetén lehet érdemi kitöltést végezni, azaz sok az előkészítő munka Korlátozottan rugalmas

Curriculum mapping (tantervi feltérképezés)

A curriculum mapping a tanterv feltérképezésének módszere: azt vizsgálja, hogy a szak egyes kurzusai hogyan, milyen sorrendben, milyen szinten járulnak hozzá a tanulási célok eléréséhez. Ez nemcsak azt mutatja meg, hogy mely tantárgy mit tanít, hanem azt is, hogy a tantárgyak mennyire épülnek egymásra, vannak-e átfedések, hiányzó elemek vagy aránytalanságok.

A mapping során gyakran időbeli bontásban (pl. félévenként) térképezzük fel a tantervet: hol jelenik meg egy-egy tanulási eredmény, milyen kurzus fejleszti, és milyen szinten (pl. bevezetés – gyakorlás – mesterfok – értékelés). Így a kompetencia-mátrix és curriculum mapping nem helyettesíti, hanem kiegészíti egymást. Ideális esetben a szakfelülvizsgálat során először a kompetenciamátrix készül el (mit akarunk elérni?), majd a curriculum mapping mutatja meg, hogyan jut el odáig a hallgató.

Jó tudni

Curriculum mapping vs. kompetencia-mátrix

A kompetenciamátrix ahhoz ad segítséget, hogy az adott szak tanulási eredményei (vagy a KKK-ban szereplő kimeneti kompetenciák) milyen kurzusban, milyen súllyal jelennek meg – ezáltal biztosítva a szak céljainak lefedettségét. A curriculum mapping ezzel szemben inkább a kurzusok közötti logikát, az ismétlés–mélyítés ritmusát és a tanulási utak szerkezetét vizsgálja.

Az ABC-módszer

Az ABC Learning Design egy gyors, kollaboratív tantervtervezési módszer, amelyet eredetileg a University College London (UCL) fejlesztett ki. A célja az volt, hogy az oktatók rövid idő alatt – jellemzően egy 90 perces workshop során – képesek legyenek strukturálni egy tanulási egységet (pl. egy kurzust vagy modult) a tanulási célokhoz illeszkedő tanulói tevékenységek mentén.

A módszer alapját hat tanulási tevékenységtípus képezi:

- Megértés (Acquisition) – például előadás, olvasmány, videó
- Vizsgálat (Inquiry) – például esettanulmány, forráskeresés
- Gyakorlás (Practice) – például feladatmegoldás, szimuláció
- Együttműködés (Collaboration) – például csoportmunka, vitafórum
- Alkotás (Production) – például prezentáció, esszé, portfólió
- Reflexió (Discussion & Reflection) – például önértékelés, blogírás

A workshop során a résztvevők különböző színű kártyák segítségével tervezik meg a tanulási tevékenységek sorrendjét, típusát és időbeli eloszlását. Ez nemcsak segíti a tanterv átláthatóságát és koherenciáját, hanem előmozdítja a hallgatóközpontú szemlélet érvényesítését is. A folyamat ösztönzi a csapatmunkát, és lehetőséget teremt arra, hogy az oktatók megvitassák egymással a céljaikat, módszereiket, valamint az értékelés formáit.

Az ABC módszer különösen hasznos lehet szakfelülvizsgálatok során, amikor szükség van a tantervek újratervezésére vagy finomhangolására. Segít abban, hogy a tanulási eredményekhez tudatosan válasszunk tanulási formákat és értékelési módokat, és vizuálisan is láthatóvá váljon, mennyire kiegyensúlyozott és változatos egy-egy kurzus vagy képzés.

Az ABC módszer	
előnyei	hátrányai
Gyors és hatékony Vizuális szemlélet Tanulóközpontú fókusz Csapatmunkát ösztönöz Jól kombinálható más eszközökkel (például tanulási eredmények, kompetenciamátrix, vagy értékelési stratégiák)	Felszínes lehet, ha nincs előkészítés (alapos helyzetelemzés vagy tanulási eredmény-elemzés szükséges) Nem tartalmazza önmagában az értékelés logikáját Korlátozott egyéni reflektivitás Nem mindenki komfortos vele elsőre Digitális verziók kevésbé intuitívak

Az ABC-módszer

Az ABC-módszerről a EUGLOH partneregyetemei tartottak már egy webinar 2024. október 23-án. A webinar linkje a hasznos olvasmányok között megtalálható.

Összegzésként: az ABC Learning Design kiváló első lépés lehet egy tanterv újratervezésében vagy áttekintésében, különösen csapatmunkában és strukturált, vizuális környezetben. Mélyebb tartalmi és pedagógiai átgondoláshoz érdemes más eszközökkel, például tanulási eredmény-elemzéssel vagy értékelési mátrixszal kombinálni.

Tuning módszertan

A Tuning Educational Structures in Europe (röviden: Tuning) módszertan egy nemzetközileg elismert, európai szintű tantervfejlesztési megközelítés, amelyet kifejezetten arra dolgoztak ki, hogy összehangolja a képzési programokat a munkaerőpiac, a társadalom és a hallgatók elvárásaival. Lényege, hogy a tanulási eredményeket és a fejlesztendő kompetenciákat állítja a középpontba.

A Tuning módszertan keretében minden fejlesztés a kívánt kimeneti kompetenciák azonosításával indul, és bevonja az érintetteket (oktatók, hallgatók, munkáltatók, alumnik) a tanterv tervezésébe. A módszer-tannal külön tudunk fókuszálni az általános (transzverzális) kompetenciákra (pl. problémamegoldás, kommunikáció, csapatmunka), valamint a specifikus (szakmai) kompetenciákra.

Szakfelülvizsgálat során az alábbi lépéseket javasoljuk:

Lépés	Részletek
Kompetenciák meghatározása	Átnézzük a KKK-t, a szak célját, a nemzetközi jó gyakorlatokat (pl. ESCO, Tuning projekt adatbázisai) Kérdőíves vagy fókuszcsoportos felmérést végzünk hallgatók, alumnik, munkáltatók körében: milyen kompetenciákra lenne szükségük? A visszajelzések alapján összeállítunk egy prioritáslistát a fejlesztendő kompetenciákról
Kompetenciák rendszerezése	A kiválasztott kompetenciákat csoportosítjuk (pl. általános vs. szakterületi) Minden kompetenciához szinteket rendelünk: mit jelent az alapszint, haladó szint, mesterszint?
Tanulási eredmények megfogalmazása	Minden kulcskompetenciához világos, mérhető tanulási eredményeket rendelünk (pl. „képes elemző beszámolót készíteni a vállalati éves jelentés alapján”) Ezek a tanulási eredmények képezik a szak céljának és tantervének alapját
Curriculum mapping	Megvizsgáljuk, hogy a jelenlegi tantárgyak hol és hogyan járulnak hozzá ezen kompetenciák fejlesztéséhez Az eredmények alapján láthatóvá válik, hogy van-e átfedés, hiány, ismétlés vagy aránytalanság
Tanterv újratervezése	A fenti elemzések alapján javaslatot teszünk új kurzusokra, óraszám-átrendezésekre, módszertani újításokra A cél: a tanterv valóban lefedje és fejlessze a kívánt kompetenciákat
Értékelési eszközök és módszerek	Meghatározzuk, hogyan lehet mérni a fejlesztett kompetenciákat – nemcsak vizsgán, hanem pl. projektfeladat, esettanulmány, prezentáció formájában Ez is része a tanterv újratervezésének

Az Tuning módszer	
előnyei	hátrányai
Kompetencia-alapú megközelítés Stakeholder-bevonásra épül Nemzetközi összehasonlíthatóság Logikusan felépített szakaszok Jól kombinálható más eszközökkel (például tanulási eredmények, kompetenciamátrix, vagy értékelési stratégiák)	A teljes folyamat idő- és erőforrás-igényes A tanulási eredmények megfogalmazásához oktatási felkészítés vagy facilitátor ajánlott Viszonylag nagy a dokumentáció- és adminisztráció igénye

A módszerek összehasonlítása

Módszer	Fókusz	Használat a szakfelülvizsgálatban	Előnyök	Hátrányok
Kompetencia-mátrix	Tantárgyak és kompetenciák kapcsolata	Tantárgyanként megjelöljük, hogy mely kompetenciákat fejleszti, milyen mélységben. Érdemes egyéni és szintaggregált nézetet is készíteni.	Áttekinthető, jól strukturált, támogatja az újratervezést	Nagy, komplex szak esetén nehezen kezelhető; a KKK elemek bonyolultsága nehezítheti
Curriculum mapping	Tanulási eredmények és tantervi elemek kapcsolata	A tanulási eredményeket vetíti ki a tantárgyakra (és fordítva), segít azonosítani a duplikációt, hézagokat, átfedéseket.	Segít az összehangolásban és finomhangolásban	Tanulási eredmények pontos megfogalmazását igényli
ABC Learning Design	Tanulási tevékenységek vizualizálása, időarányok	Kurzusok újratervezéséhez, vagy egy teljes szak tanulási tevékenységeinek arányait mutatja meg (pl. gyakorlat vs. előadás).	Vizualitás, interaktivitás, kurzus-újratervezés támogatása	Kevésbé fókuszál a kimeneti kompetenciákra
Szakfelülvizsgálati vászon	Kompetenciák és fejlesztési lehetőségek összekötése egy vizuális sablonon	A hallgatói kimeneti kompetenciák, meglévő kurzuselemek és a fejlesztési lehetőségek logikus összekapcsolása, workshopban jól használható.	Egyszerűsít, vizualizál, workshop-kompatibilis	Nem ad mély tantárgyi struktúra-elemzést
Tuning módszertan	Kompetencia-alapú tantervfejlesztés stakeholder-bevonással	A kívánt kompetenciák meghatározásával indul, stakeholder input alapján. Ezt követi a tanulási eredmények megfogalmazása, curriculum mapping, redesign, értékelés.	Rendszerszintű szemlélet, stakeholder-bevonás, nemzetközi kompatibilitás	Időigényes, komplex, alapos facilitálást igényel

Tipp Tervezzünk visszafelé

A tanterveket tervezhetjük „visszafelé” is (backward design). Ekkor a kimeneti célokból indulunk ki: mit kell tudnia, értenie, tennie a hallgatónak a képzés végére? Ezek alapján határozzuk meg az értékelési formákat, majd a tanulási tevékenységeket. A szakfelülvizsgálatban ez a módszer segít újragondolni a tanterv szerkezetét, és azt, hogy az értékelés valóban a kompetenciákat méri-e.

A tantervfejlesztés outputja

A tantervfejlesztés idő- és energiabefektetést igénylő folyamata egy strukturált, új mintatantervben ölt testet. Ha a folyamat során a fent bemutatott módszerek valamelyikét is alkalmazták, akkor ennek kísérőjeként egy részletes kompetencia-mátrix is elkészülhet. Ez az eszköz nem csupán a tanulási eredmények, az oktatási módszerek és az értékelési formák összhangját támogatja, hanem a program szintű tervezést és az átláthatóbb oktatási gyakorlatot is elősegíti.

9. „Lerakjuk a hátizsákok – de a cél a holnap” – Befejezés, tanulságok

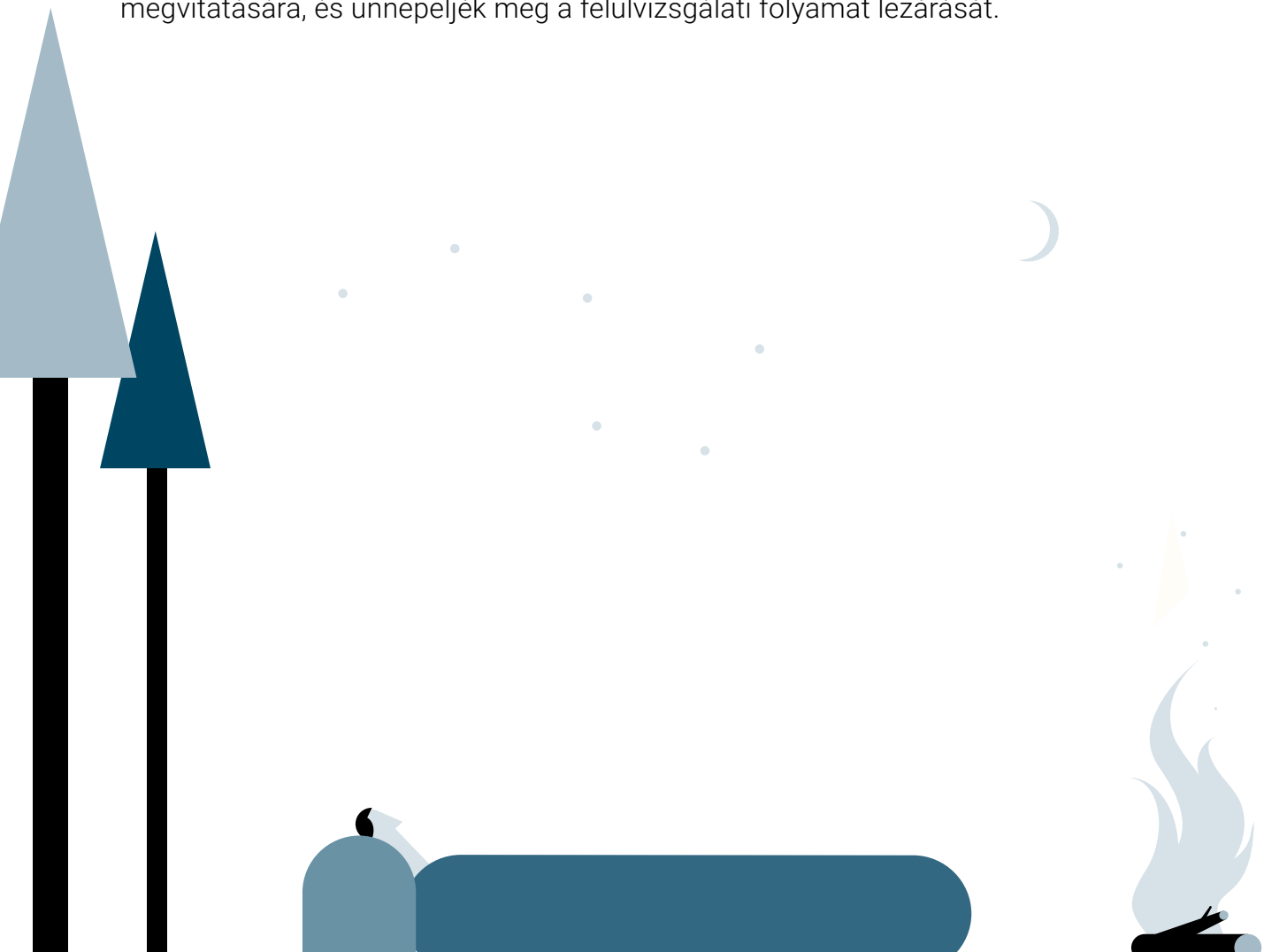
„Az utazás célja nem egy hely, hanem egy új nézőpont.”

A teljes folyamat lezárásaként a módosított hálótervet szükséges a Kari Tanáccsal elfogadtatni. Javasoljuk, hogy a Kari Tanács előtt a szakfelülvizsgálati folyamatról számoljanak be: honnan indult a csapat, milyen feladatokon keresztül hová jutott el. Ez mutatja a folyamat teljes átgondoltságát.

A Kari Tanács elfogadását követően pedig felmenő rendszerben lehet indítani az új képzési struktúrában megvalósuló képzéseket. Amennyiben a Kari Tanács esetleg nem fogadja el a módosításokat, akkor a javaslatok szerint további workshopokra lehet szükség.

Kérjük, hogy a Szakfelülvizsgálat összefoglaló jelentés című dokumentumot juttassák el az Oktatási Igazgatóság részére. E jelentések feldolgozása alapvető támogatást nyújt az Igazgatóság számára saját célkitűzéseinek meghatározásához és az egyetemi szintű tervezéshez.

Az út végén azonban mindenképpen pihenjenek, és szánjanak időt az út tanulságainak átbeszélésére, megvitatására, és ünnepeljék meg a felülvizsgálati folyamat lezárását.

10. „Útjelző táblák” – Hol kereshetsz tovább?

A szakfelülvizsgálatot, az oktatásmódszertan fejlesztését támogató képzések az SZTE-n:

- **HR Továbbképző Központ által koordinált képzések** (személyes jelenléten alapuló, valamint a Coursera-n teljesíthető módszertani képzések, beleértve a tanulási eredmény alapú tréninget is)
- **E-learning képzések oktatóknak**
- **Spotlight on Education: ABC learning design** (webinar felvétele)

Magyar nyelvű olvasmányok:

- Farkas Éva: **Tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban.** (teljes könyv elérhető online)
- Farkas Éva: **Tanulási eredmények értékelése a felsőoktatásban.** (teljes könyv elérhető online)
- SZTE OMHV útmutató

Angol nyelvű ajánlatok:

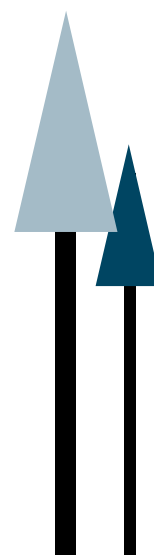
- **Assessment 2.0: An Organic Supplement to Standard Assessment Procedure**
- Freeman, Scott, et. al. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. <https://doi.org/10.1073/pnas.1319030111>
- Metzler, E., Rehrey, G, Kurz, L., and Middendorf, J. (2017). The aspirational curriculum map: A diagnostic model for action-oriented program review. DOI: <http://dx.doi.org/10.3998/tia.17063888.0036.206>
- Walvoord, Barbara. (2010). **Assessment Clear and Simple (second edition)**
- **Tuning módszertan részletezése** a History képzésen

Amennyiben további kérdések merülnek fel, az Oktatási Igazgatóság munkatársai készséggel állnak rendelkezésre: segítünk a folyamat megtervezésében, és igény esetén workshopokat is tartunk.

11. Szakfelülvizsgálati ellenőrző lista

A lista segítségével nyomon követhető, hogy a szakfelülvizsgálati folyamat minden fontos lépése strukturáltan, átlátható módon valósuljon meg.

Fázis	Tevékenység	Megvalósult? (✓/X)	Megjegyzés / hivatkozás
1. Előkészítés	Kari célok áttekintése		
	Szakfelülvizsgálati terv készítése (idővonal, módszerek)		
	Felelősök kijelölése, csapat felállítása		
2. Helyzetelemzés	Hard adatok gyűjtése (pl. felvételi, OMHV)		
	Soft adatok gyűjtése (interjú, fókuszcsoport)		
	Munkaerőpiaci elemzés / benchmark elemzés		
	Aktuális tanterv szerint kompetencia-mátrix elkészítése		
3. Tantervi fejlesztés	Workshop szervezése a helyzetelemzés eredményei alapján		
	A workshopokról emlékeztető/összefoglalók/feljegyzések készültek		
	Tanulási eredmények és szak céljának finomítása		
	Új kompetencia-mátrix elkészítése		
	Tanterv módosítása		
	„Tesztelés” érintettekkel (oktatók, hallgató, munkáltató stb.)		
4. Zárás	Végleges tanterv elfogadása (KT)		
	Kari visszajelző sablon beküldése		

12. Szakfelülvizsgálat összefoglaló jelentés – karok részére

1. Képzés megnevezése:
(pl. Gazdálkodási és menedzsment BSc – nappali tagozat)
2. Felülvizsgálat időpontja:
(év, félév)
3. Felülvizsgálatban részt vevő érintettek:
(pl. oktatók, hallgatók, alumni, munkáltatók – formája: interjú, fókuszcsoport, kérdőív stb.)
4. A felülvizsgálat főbb megállapításai (max. 5 pontban):
–
–
–
–
–
5. Tervezett vagy már megtett fejlesztési lépések (max. 3 pontban):
–
–
–
6. Kari vagy intézeti szinten azonosított támogatási igények:
(pl. tantervfejlesztési módszertani támogatás, hallgatói visszajelző rendszer fejlesztése stb.)
7. Egyéb megjegyzés (opcionális):

